

הכשרת מורים בחינוך החרדי הפרטי ובממ"ח

19 באוקטובר 2025 – כ"ז בתשרי תשפ"ו, מיכל צ'רנוביצקי

הגדילה העקבית במספר מוסדות החינוך הממלכתי חרדי (ממ"ח) ובמספר עובדי ההוראה החרדים שמשלימים תואר ראשון, מציבה כמה אתגרים בפני מערכת ההכשרה האקדמית להוראה. השקעה של המדינה במסלולים החרדים להכשרה אקדמית להוראה, בשיפורם ובהרחבתם, תועיל לא רק לחינוך הממלכתי חרדי אלא לכלל מערכת החינוך החרדית, ואף למערכת החינוך הישראלית כולה.

עובדות ועובדי ההוראה בחינוך החרדי

בשנת הלימודים תשפ"ד (2023-2024) עבדו במערכת החינוך החרדית כ-45,000 עובדות ועובדי הוראה¹:

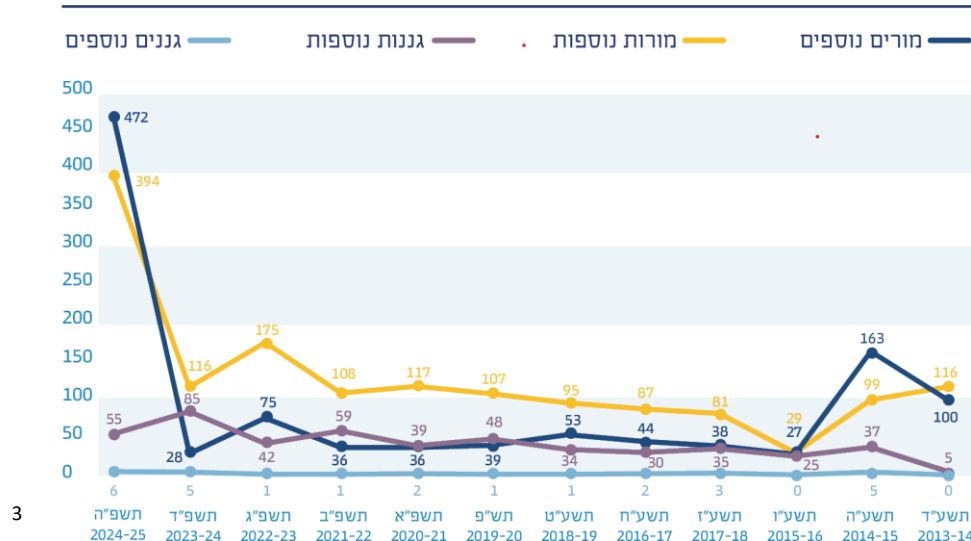

אלו הם מספר עובדות ועובדי ההוראה בממ"ח – החינוך הממלכתי חרדי - בשנה שעברה²:

¹ מקור: [אתר וייסבלאי, ממ"ח, השכלה והכשרה של עובדי הוראה בבתי ספר חרדיים, אוג' 24](#) + מערכת במבט רחב + חישובים שלנו
² מערכת מבט רחב של משרד החינוך. הנתונים נשלפו ב 8.4.25.

גדילה שנתית במספר עובדי ההוראה (מורות, מורים, גננות וגננים) בממ"ח. הערכים מייצגים את התוספת במספר עובדי ההוראה בכל שנה לעומת השנה הקודמת

המספר הגבוה של מורים ומורות שהתווספו בשנת תשפ"ה (2024-25) לממ"ח (472 מורים ו-394 מורות) תואם את הקפיצה הדרמטית שהיתה בשנה זו במספר בתי הספר בממ"ח – 30 בתי ספר ממ"ח חדשים לעומת כ-7 בתי ספר חדשים מידי שנה בשנים הקודמות.

הכשרת עובדי ההוראה החרדים

מערכת הכשרת המורים לחינוך הממלכתי – כולל החינוך הערבי – והממלכתי דתי בישראל, עברה משנות ה-80 אקדמיזציה, והיום מסלול ההכשרה היחיד למורים לא חרדים בישראל הוא מסלול אקדמי. כדי להתקבל לעבודה כמורה או כגננת במוסד ממלכתי, ממלכתי-דתי או ממלכתי-חרדי, צריך תוא ראשון אקדמי, או שווה ערך (אקוויולנטי), ותעודת הוראה, כשרבים מבתי הספר הממלכתיים והממלכתיים-דתיים אינם מסתפקים בתואר שווה ערך. כדי להיות מנהל במוסדות ממלכתיים תנאי הסף הוא תואר שני.

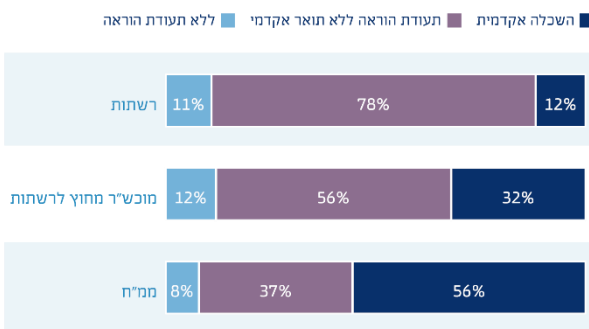
לעומת זאת, מסלול ההכשרה העיקרי להוראה בחינוך החרדי הינו מסלול לא אקדמי לתעודת מוסמך בכיר ולתואר ראשון שווה ערך. ישנו מסלול השלמה מקוצר לתואר ראשון לבעלי תעודת "מוסמך בכיר", ועובדי הוראה חרדים רבים אכן עושים זאת כדי לשפר את שכרם, וכדי לפתוח לעצמם אופקי תעסוקה מחוץ לחינוך החרדי המוכש"ר או מחוץ למוסדות החינוך. עם זאת, בשביל ללמד בבתי הספר והגנים החרדיים המוכש"רים, עדיין מספיקה תעודת מוסמך בכיר בלבד.

³ מערכת מבט רחב של משרד החינוך. הנתונים נשלפו ב 8.4.25.

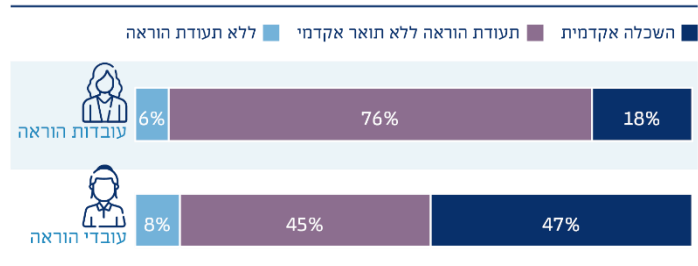
תרשים זה⁴, מראה כי שיעור המורים בממ"ח שיש להם השכלה אקדמית גבוה בהשוואה לשאר מערכת החינוך החרדית היסודית. ברשתות החינוך החרדיות, יש שיעור נמוך של בעלי השכלה אקדמית.

הנתונים המוצגים הם רק מקרב המורים החרדים המדווחים במשרד החינוך. כיוון שחלק גדול מהמורים מחוץ לממ"ח בכלל לא מדווחים במשרד החינוך, סביר להניח כי הפערים גדולים אף יותר מאלה המוצגים כאן.

השכלת עובדי הוראה בחינוך היסודי החרדי לפי מעמד משפטי ובעלות, תשפ"ג (2022-23)

השכלת עובדי הוראה בחינוך החרדי העל-יסודי לפי מגדר, תשפ"ג (2022-23)

בקרב עובדי ההוראה החרדים בישיבות התיכונות החרדיות ובתיכונים החרדיים לבנות, 22% הם בעלי השכלה אקדמית, ול-75% יש השכלה ממסגרת חרדית להכשרה להוראה. שיעור המחזיקים בתואר אקדמי במוסדות אלו בקרב הגברים גבוה בהרבה בהשוואה לשיעור זה בקרב הנשים.⁵ אולם במוסדות הללו לומדים רק 21%

מהבנים החרדים בגילים הרלוונטיים, בעוד מרבית הבנים החרדים לומדים בישיבות קטנות (תרבותי ייחודי), מוסדות בהם לרובם המוחלט של עובדי ההוראה אין שום הכשרה להוראה.

הכשרת המורים והמנהלים בבתי הספר שעוברים מהמוכשר לממ"ח

מדיניות משרד החינוך לגבי בתי ספר מוכשרים שעוברים לממ"ח היא שהמורים שאין להם הכשרה מתאימה אינם מפוטרים, אלא מחויבים להשלים את הכשרתם לרמה הנדרשת בממלכתי (תואר ראשון אקדמי או שווה ערך) בתוך חמש שנים. בבתי הספר לבנות, המורות שיש להן רק מוסמך בכיר משלימות לתואר ראשון ולא לשווה ערך, וגם מורות בעלות תואר אקדמי ולנטי, שאינן מחויבות להשלים תואר ראשון אקדמי, משלימות אותו בדרך כלל כדי שיוכלו להיות חלק מהמסלול הרגיל של התפתחות מקצועית של מורים בממלכתי. בבתי הספר לבנים, כולם משלימים לתואר ראשון, כי אין מסלול לימודים לתואר אקדמי ולנטי לגברים.

⁴ מקור: [אתי וייסבלאי, ממ"מ, השכלה והכשרה של עובדי הוראה בבתי ספר חרדיים, אוג' 24](#), עמוד 8.

⁵ שם

עד שנת תשפ"ד (2023-2024), נפתחו בכל שנה כ-7 בתי ספר ממ"ח חדשים בשנה, כך שהיה מדובר בכמה עשרות מורים בלבד שהיו צריכים להשלים לימודים. בתשפ"ה (2024-2025), עם הצטרפותם של 30 בתי ספר חדשים לממ"ח בשנה אחת, נוספו מאות מורים גברים שצריכים להשלים לימודי תואר ראשון. משרד החינוך יזם מסלול מיוחד עבורם: תואר ראשון בהוראת מחשבת ישראל במכללת הרצוג, שעל חלקו אחראי ארגון ההסבה להוראה "חותם", שמכשיר את המורים במקצוע הלימוד שלהם – מתמטיקה, אנגלית, מדעים וכו' - בתוך בית הספר בו הם מלמדים. בנוסף, נבנה מתווה הכשרה למנהלים בבתי הספר שעברו לממ"ח: תואר שני של מכללת הרצוג + תוכנית אבני ראשה, המכשירה את כלל מנהלי בתי הספר בחינוך הממלכתי.

מבט לעתיד

גידול האוכלוסייה העקבי בחברה החרדית בא לידי ביטוי במערכת החינוך החרדית כולה. כתוצאה מכך, יידרשו כל הזמן עובדות ועובדי הוראה חרדים חדשים. בנוסף, בשנים הבאות יהיו יותר גברים חרדים שיעברו הכשרה אקדמית לחינוך ולהוראה – הן בעקבות הגדילה העקבית והמשך הגדילה הצפויה בממ"ח; הן משום שבמקביל לשיבות הקטנות החרדיות נפתחים יותר מוסדות חינוך תיכוניים לבנים חרדים, והמורים שמלמדים בהם עוברים הכשרה אקדמית; והן בהתאם למגמה ההולכת וגדלה של שילוב עובדות ועובדי הוראה חרדים במערכת החינוך הממלכתית-עברית והממלכתית-דתית, זאת, בעקבות המחסור הגדל בעובדי הוראה חרדים ודתיים.

בשנים האחרונות ישנה עלייה עקבית במספר הסטודנטים החרדים לחינוך ולהכשרה להוראה, וזאת במקביל לירידה במספרי הסטודנטים לחינוך ולהוראה בשאר המגזרים. מספר הסטודנטים החרדים במכללות לחינוך קפץ ב-15 השנים האחרונות בשיעור דרמטי מאוד, לעומת ירידה במספר הסטודנטים במכללות לחינוך בציבור היהודי הלא-

גידול אחוזי במספר הסטודנטים במכללות לחינוך בשנים תש"ע (2009-10) עד תשפ"ד (2023-24)		
	חרדים	יהודים לא חרדים
גברים	+621%	+7%
נשים	+280%	-23%
סה"כ	+333%	-17%

חרדי⁶.

חסמים ואתגרים בתחום ההכשרה האקדמית להוראה

- המל"ג קובעת את מדיניותה בפתיחת תוכניות לימוד ובתקצוב על פי חלוקה למקצועות נדרשים ולא נדרשים, חלוקה המבוססת גם על הצרכים הכלליים של מדינת ישראל, וגם על המתרחש באקדמיה החרדית. הכשרה להוראה

⁶ הנתונים הם עיבוד שלנו של נתונים (מבוססי למ"ס) מתוך [שנתון החברה החרדית בישראל של המכון הישראלי לדמוקרטיה](#) < פרק ב' - חינוך > לוחות אקסל < סטודנטים לתואר ראשון במוסדות להשכלה גבוהה לפי תחום לימוד וקבוצת אוכלוסייה.

עם התמחות במתמטיקה, אנגלית, מדעים, מוזיקה ואמנות היא מקצוע נדרש. התמחות בתנ"ך ובתושב"ע או הוראת יסודי כללי היא מקצוע לא נדרש. אך גברים חרדים מגיעים ברובם ללא ידע בסיסי במקצועות הנדרשים, ולכן מעדיפים ללמוד את המקצועות הלא נדרשים. כך, מתוך כלל הסטודנטים החרדים לתואר ראשון בתשפ"ג (2022-2023), 2% מהגברים ו-7% מהנשים בלבד למדו חינוך והכשרה להוראה בתחומים נדרשים, ואילו 26% מהגברים ו-33% מהנשים למדו חינוך והכשרה להוראה בתחומים לא נדרשים. הנתונים הללו בעייתיים גם בהתבוננות על צורכי המערכת עצמה וגם בהתבוננות על תקצוב המכללות.

- מדיניות המל"ג מקלה על פתיחת מסלולים לחרדים במכללות הדתיות לחינוך, מאחר וכבר יש להם מסלולים נפרדים מגדרית, ועליהם "מלבישים" כיתות חרדיות. במכללות הכלליות לחינוך, פתיחת כיתות חרדיות מצריכה אישור נפרד לכל מסלול, והמל"ג ממעטת באישורים הללו. בנוסף, למכללות הדתיות יש אישור לתואר שני בהפרדה, בעוד שהמל"ג לא מאפשרת למכללות הכלליות להקים כאלה. לאחרונה, אישרה המל"ג את פתיחתם של מספר מרכזים אקדמאיים חרדים חדשים (מכללות חרדיות בהן ניתן לקבל תארים מכמה אוניברסיטאות) ובהם אושרו כמה מסלולים לחינוך. ככלל, רמת ההכשרה והלימודים במסלולים החרדיים במכללות הכלליות גבוהה יותר מהמקבילים במכללות הדתיות ובמרכזים החרדיים, הן מבחינת רמת המרצים והן מבחינת הדרישות הנדרשות מהסטודנטים. בנוסף, בעקבות המחסור במורים בכלל מערכת החינוך, המל"ג מובילה מדיניות של קיצור תוכנית ההכשרה להוראה והורדה בדרישות הנדרשות מהסטודנטים. במקביל, הסטודנטים החרדים מעדיפים לרוב ללמוד במסלולים "קלים" יותר, מה שדוחף את המכללות להקל בדרישות כדי לעמוד בתחרות עם המוסדות האחרים. כך נפגעת רמת ההכשרה להוראה בכל המערכת ובפרט במסלולים החרדיים.

מה המדינה יכולה לעשות?

1. המל"ג צריכה לקבוע סטנדרט גבוה למסלולי ההכשרה להוראה, כולל החרדיים, ולהקפיד עליהם.
2. הוספת מכינות או/ו שיעורי השלמה לפני או במקביל למסלולי ההכשרה החרדיים להוראה, שבהם יוכלו הסטודנטים להשלים את חומר הבסיס במקצועות החול (אנגלית, מתמטיקה, מדעים), כדי לאפשר לסטודנטים החרדים הגברים להשתלב במסלולי הכשרה להוראה ביסודי ובעל-יסודי במקצועות אלו.
3. פתיחת מסלול חרדי להסבת אקדמאים להוראה למחזיקי תארים ראשונים טכנולוגיים.
4. הקלה על פתיחת מסלולים חרדיים במכללות הכלליות ובשלוחות חרדיות (מח"ר) של המכללות הכלליות.
5. הגדרה של מסלול ההכשרה לחינוך יסודי כללי כמקצוע נדרש, כדי לאפשר את התקצוב של השלמת התואר האקדמי לכלל המורים החרדים שמלמדים בבתי הספר שעוברים לממ"ח, ומורים חרדים בכלל.

השקעה במסלול החרדי האקדמי להכשרה להוראה והגדלת מספר המורים החרדים שפונים אליו, תשפיע לטובה לא רק על המרחב הממ"חי, אלא על כלל מערכת החינוך החרדית בשלב הראשון ובשלב השני גם על מערכות החינוך הממלכתית והממלכתית-דתית, שסובלות ממחסור במורים ויוכלו לשלב בהן יותר עובדי הוראה חרדים מבלי להתפשר על איכות ההוראה.